

Om ordblindetest

En præsentation af nogle metoder, værktøjer og foreløbige analyser

(Noter til foredrag i Psykologisk Selskab for Forskningsmetode 2004.11.18)

Michael Jepsen

www.infosafe.dk

Hvad ER ordblindhed (dysleksi) ???

- En ofte arveligt betinget funktionsforstyrrelse, som især giver vanskeligheder med at lære at 'afkode-' og forbinde bogstaver og bogstavfølger med sproglyd og lydfølger.
- Arveligheden er dog ikke et 'dominant' træk.
- (Nogle forskere mener at forstyrrelsen mere generelt påvirker evnen til at forme- og automatisere udførelsen af visse sekventielle motoriske og mentale operationer.)

Generelle symptomer på ordblindhed

- Vedvarende-, og 'overraskende store' vanskeligheder med at lære-, og at anvende læsning, stavning og skriftlig formulering korrekt.

Specifikke symptomer på ordblindhed (1)

- Læse- og stavfejl er mangeartede, men ofte 'lydstridige', fx reduktioner- eller gæt af endelser, småord og hele vendinger; bogstav- og stavelsesombytninger (reversaler), eller stærkt afvigende 'bogstavsalat'.
- Fremmede/ukendte ord er sværere at læse og stave end kendte ord.
- Enkeltord er ofte sværere at læse korrekt end sammenhængende tekst.
- Mundtlig stavning er ofte sværere end skriftlig stavning.

Specifikke symptomer på ordblindhed (2)

- Udtalen af en del længere-, mindre velkendte ord er ofte usikker/indistinkt.
- Forståelsen/hukommelsen af en tekst som personen læser højt, er ofte begrænset.
- Læsehastigheden er ofte mere nedsat end -sikkerheden.
- Vanskelighederne er-, eller opleves af personen ofte større ved stavning end ved læsning.

Andre 'indikatorer' på ordblindhed (1)

- Der er andre personer med læse- og stavevanskeligheder i den nære familie.
- Vanskelighederne optrådte tidligt i skoletiden.
- Har modtaget ekstra- eller specialundervisning.
- Har haft ekstra svært ved at lære fremmedsprog (især læsning og skrivning).
- Søgning i opslagsværker (fx ordbøger) er ofte en ret besværlig og langsommelig proces.

Andre 'indikatorer' på ordblindhed (2)

Mere hypotetiske indikatorer:

- Auditiv/fonologisk korttids-/arbejds-hukommelse (tal- og sætningsspændvidde) er ofte lidt nedsat.
- Simple hovedregning (mental manipulation af tal) er måske lidt svær (har fx 'talt på fingre').
- Motorisk koordination/rytmesans og musikalitet er måske lidt nedsat.

Afgrænsning af ordblindhed

- Vanskelighederne skal være 'specifikke' og 'overraskende store' i forhold til personens baggrund og øvrige evner og færdigheder!

De må altså IKKE kunne henføres til:

- Mere generelle medfødte og erhvervede fysiske eller psykiske svagheder med fx syn, hørelse, motorik, eller generel intelligens.
- Manglende-/utilstrækkelig sprogstimulering og undervisning (eller fx fremmed modersmål).
- Andre forklaringer (?)

Hvad undersøger vi i praksis?

- Interview: En række oplysninger om personens: Familie, barndom, skolegang, uddannelse, selvoplevede vanskeligheder, syn, hørelse, etc.

- Tests af basale sprogfærdigheder, fx højt- og stillelæsning/forståelse af tekst og ord, mundtlig og skriftlig stavning, ordkendskab, udtale.
- Specialtests med læsning og stavning af nonord.
- Kognitive tests: Auditiv/fonologisk spændvidde, ord- og begrebsforståelse, sproglig- og ikke-sproglig problemløsning.

Nogle basale problemer for testning og diagnosticering

- Vi kan normalt ikke teste specifikke 'evner' eller 'svagheder', men kun personens aktuelle 'færdigheder'.
- Især for voksne personer afhænger færdigheder i væsentlig grad også af øvelsen, -og af eventuelt indlærte kompenserende teknikker.
- Svaghedernes art (ordblindhed?) må derfor indirekte deduceres ved at sammenholde præstationerne med baggrunds-oplysninger, andre testresultater og eventuelle 'normer'.

Nogle praktiske problemer

- Relevante referencenormer er en mangelvare. Hvor normer findes, er de givet i meget forskellige (usammenlignelige) 'skalaer', formater, og for forskellige referencegrupper.
- Mange observationer er 'subjektive', og hvis ikke de kvantificeres og systematiseres, så skrider bedømmelsesgrundlaget let.
- At stille diagnosen 'ordblind' kræver at mange informationer sammenholdes og afvejes.

Det er vi mennesker notorisk dårlige til uden hjælpemidler, og der er ikke klare regler for opgaven.

Kan vi afhjælpe nogle af disse praktiske problemer?

Eller:

**Hvad gør en fagligt interesseret og ansvarsbevidst
(men ikke særlig smart) psykolog??**

Tjah- bruger et par tusinde timer (!) på at udvikle et hjælpeprogram:

Programmet 'TestAnalyse':

En hjælp til indsamling, beregning, præsentation og arkivering af testresultater.

- Personens Id og en række oplysninger fra interview kan indtastes og opsamles i kvantificeret form.
- Rå-data fra en række forskellige tests kan indtastes, og beregninger og eventuelle tabelopslag sker automatisk.
- Resultater vises både enkeltvis; i tabel- og i grafisk form, i forhold til:
  - evt. eksisterende referencer- og skalaer,
  - en tilnærmet 'dansk normalbefolkning',
  - et stort antal tidligere testede personer og udvalgte grupper af disse.
- Alt opsamles i-, og kan genskabes og udskrives fra en database.

Nogle foreløbige analyseresultater

Nogle resultater fra interview (1)

(selvrapport, kun dansksprogede)

- 320 kvinder og 280 mænd (+to-sprogede: 56k; 48m)
- Alder fra 15-62 år, median: 26,4 år
- Skolegang og teoretisk uddannelse, median ca. 10,3 år
- Praktisk uddannelse, median ca. 1,3 år

Andel af testede, som i et eller andet omfang har:

- Kendskab til familiær disposition: 84%
- Kendskab til tidlige taleproblemer: 38%
- Kendskab til tidlige øre-/høreproblemer: 23%
- Modtaget en vis special-/ekstraundervisning: 92%

Nogle resultater fra interview (2)

(selvrapport, kun dansksprogede)

- Problemer med læsning og læseforståelse: 97%
- Problemer med stavning og skr. formulering: 100%
- Problemer med fremmedsprog: 98%
- Problemer med simpel hovedregning: 46%

- Problemer med motorisk koordination/rytmesans: 40%
- Problemer med almen hukommelse: 13%
- Venstrehåndet (k: 16,2; m: 11,8) (F: 5,6): 14,2%
- Rapporteret, og/eller observeret under interviewet:
- Problemer med udtale: 58%
- Problemer med mundtlig formulering: 31%

Nogle testresultater (1)

(kun dansksprogede)

Reference: 1977-skolebørn: Antal år i folkeskole (Medianer)

- Højtlesning, tekst (T-): Hast: 5,0 Sikkerhed: 5,6
- Højtlesning, ord (O-): Hast: 4,1 Sikkerhed: 4,6
- Skriftlig stavning (ST-): Sikkerhed: 3,7
- Mundtlig stavning ord (A1) (19% fejl): Sikkerhed: 3,3
- Mundtlig stav. nonord (A2) (33% fejl): Sikkerhed: 3,2

Nogle testresultater (2)

(kun dansksprogede)

Reference: Tilnærmet dansksprogede voksne (%)

- Højtlesning Elbro's 20 ord (17,4 s; 1,3 f): 20,7
- Højtles. Elbro's 20 nonord (36,6 s; 5,5 f): 6,0
- Stillelæsning ordgenkendelse (19,9 ret/min): 21,0
- Stillelæs. 'pseudohomofoner' (11,0 ret/5min): 5,8
- Stillelæsning Læsetekst II: Hast: 12,4 Sikk.: 23,7
- THI's eftersigelse/udtale (1,4 fejl): 36,2
- Talspændvidde: (5,1+3,5 cifre) (4,2 sek): 32,1
- THI's sætningsspændv. (21,7 stav.) (4,2 sek): 21,2
- WAIS' Lighedsprøve (19,7 points): 47,7
- RAVEN: (60 opg.: 29,1 min; 47,5 korrekte): 45,6

Nogle testkorrelationer for dansk-sprogede (1) Baggrundsoplysn. vs. udvalgte færdighedstests

Sikkerhed:	T-	O-	A1	ST-	LTII	Eft.S
Års skolegang: (problemer, negative)	.49	.41	.43	.49	.45	.43
Udtale (rapp/obs):	-.41	-.35	-.36	-.35	-.30	-.54
Hovedregning:	-.15	-.10	-.11	-.12	-.25	-.16
Fam.Disp.:	-.09	-.10	-.11	-.11	-.04	-.06
Motorisk koord.:	.12	.08	.07	.07	.04	.11
Venstrehåndet	-.05	-.07	.03	-.03	-.03	-.09

Nogle testkorrelationer for dansk-sprogede (2) Baggrundsoplysn. vs. udvalgte specialtests

Sikkerhed:	Pseu	Nord	Tsp	Ssp	Rav	Ligh
Års skolegang: (problemer, negative)	.35	.30	.26	.33	.44	.47
Udtale (rapp/obs):	-.30	-.22	-.25	-.36	-.29	-.35
Hovedregning:	-.11	-.13	-.21	-.13	-.35	-.19
Fam.Disp.:	-.07	-.15	-.08	-.02	.02	-.04
Motorisk koord.:	.00	.03	-.04	.02	.07	.15
Venstrehåndet	-.03	.01	-.02	.01	.07	.04

Nogle testkorrelationer for dansk-sprogede (3) Udvalgte specialtests vs. -færdighedstests

Sikkerhed:	T-	O-	A1	ST-	LTII	Eft.S	(gns)
Pseudohomofoner:	.58	.63	.62	.63	.44	.50	(.57)
Elbros Nonord:	.63	.71	.62	.67	.38	.45	(.58)
Talspændvidde:	.36	.31	.35	.35	.35	.41	(.36)
Sætn.spændvidde:	.47	.35	.38	.38	.42	.58	(.43)
Raven:	.44	.37	.37	.40	.49	.46	(.42)
Lighedsprøve	.52	.46	.46	.50	.54	.59	(.51)

Nogle testkorrelationer for dansk-sprogede (4) Udvalgte færdighedstests vs. -færdighedstests

Sikkerhed:	T-	O-	A1	ST-	LTII	Eft.S
Tekstlæsning T:	1.00	.84	.67	.76	.56	.60
Ordlæsning O:	.84	1.00	.67	.77	.48	.52
Mdtl. stavning A1:	.67	.67	1.00	.80	.44	.58
Skr. stavning ST:	.76	.77	.80	1.00	.53	.56
Læsn/indsætn. LTII:	.56	.48	.44	.53	1.00	.46
Ordeftersigelse:	.60	.52	.58	.56	.46	1.00

Nogle testkorrelationer for dansk-sprogede (5) Udvalgte specialtests vs. -specialtests

Sikkerhed:	Pseu	Nord	Tsp	Ssp	Rav	Ligh
Pseudohomofoner:	1.00	.63	.30	.26	.36	.44
Elbros Nonord:	.63	1.00	.28	.30	.26	.32
Talspændvidde:	.30	.28	1.00	.49	.37	.37
Sætn.spændvidde:	.26	.30	.49	1.00	.43	.48
Raven:	.36	.26	.37	.43	1.00	.59
Lighedsprøve	.44	.32	.37	.48	.59	1.00

Nogle kommende opgaver ?

- Uddybende statistiske analyser:
  - Sammenhæng (korrelationer) mellem de forskellige tests, og især mellem grupper af tests?
  - Kan personerne meningsfuldt adskilles i forskellige grupper/typer ud fra mønsteret i deres testresultater?
- Praktisk:
  - Bedre specifikation af- og kriterier for sammenligning med en 'ordblindeprofil'?
  - Inddragelse af andre tests i 'Testanalyse'?
  - Sammenligning med en 'normalgruppe' ??

Retur til Hjemmesiden: www.infosafe.dk